

ΤΑ ΠΟΛΥΣΗΜΑΝΤΑ ΚΟΥΚΟΥΛΙΑ

Καλλιτέχνες, τεχνίτες, χειροτέχνες: αυτοί που κάθε φορά αποκαλύπτουν τον χώρο-χρόνο, αυτοί που μέσα από τη φύση χωρίζουν με τη φύση, αυτοί οι τεχνίτες του παρόντος.

Jean-Luc Nancy, *Η Τεχνική του Παρόντος*¹

Πώς μετατρέπεται ο χώρος σε γνώση; Η περιδιάβαση, πώς γίνεται συνάντηση με τον χρόνο, πώς γίνεται εμπειρία; Η εικαστική εγκατάσταση του Σαράντη Γκάγκα στήνει μία σπουδή πάνω στο χρόνο, προσπαθώντας να παρακολουθήσει τις διάφορες εκφάνσεις του. Με την χαρακτηριστική του στέρεη και γόνιμη λιτότητα, ο Γκάγκας εξελίσσει τις θεματικές του ανησυχίες, πιστός στο κείμενο του Επικούρου που, με προσήλωση, φέρει και εγγράφει. *Δεν πρέπει να εξετάζουμε τον χρόνο όπως τα άλλα φαινόμενα. Ο καλλιτέχνης εξερευνά τις τεχνικές με τις οποίες διαχέεται η γνώση, και μας αποκαλύπτει τις οργανικές σχέσεις που υπογραμμίζουν τον περιρρέοντα χρόνο.*

Παλίμψηστοι, στην πρώτη μας προσέγγιση. Ο θεατής συναντάει την ένταση της χειρονομιακής γραφής στους πίνακες που περιστοιχίζουν την αίθουσα. Το κείμενο, πλέον δυσανάγνωστο, μια θάλασσα από λέξεις, προέρχεται από την Περί Φύσεως επιστολή του Επικούρου προς τον Ηρόδοτο. *Και, είναι αρκετός ένας απλός συλλογισμός, και δεν χρειάζεται να καταφύγουμε σε απόδειξη, για να πειστούμε ότι η έννοια του χρόνου συνδέεται με τις μέρες και τις νύκτες και με τις υποδιαιρέσεις τους, καθώς επίσης με τις ψυχικές καταστάσεις, τα συναισθήματα, την απάθεια, την κίνηση και τη στάση. Σε όλα αυτά παρατηρούμε κοινό χαρακτηριστικό, που το ονομάζουμε χρόνο*². Ο Γκάγκας επαναλαμβάνει το κείμενο, *πάλιν*, αυτή τη διδαχή, την γράφει και την ξαναγράφει με ευλάβεια μα και πάθος, μέχρις ότου η γραφή να συνορεύσει πια με την γραμμή, να τείνει να της μοιάξει, να γίνει κι εκείνη μία ακολουθία σημείων, μία έκφραση του χρόνου, ένα ραδινό νήμα.

¹ Διάλεξη που δόθηκε τον Ιανουάριο του 1997 στο Nouveau Musée στο Villeurbanne της Γαλλίας κατά τη διάρκεια της έκθεσης του On Kawara, “Whole and Parts - 1964-1995”. Μετάφραση από τα Γαλλικά.

² Απόδοση στα Νέα Ελληνικά: Λεωνίδας Α. Αλεξανδρίδης

Μετά από αυτήν την επαφή με τις επιστροφές του χρόνου, την αρχαιολογία του κειμένου, ο θεατής αντιμετωπίζει τη συνέχεια του χώρου: του χώρου που συμβαίνει ως εμπειρία, που καθίσταται ως βίωμα. *Είναι αρκετός ένας απλός συλλογισμός*, διαβάζουμε την περικοπή από την επιστολή του Επίκουρου, αυτή τη φορά σκαλισμένη πάνω στις αναθεματικές πλάκες. Αυτή τη φορά ευανάγνωστη, μακρινή και συνάμα αναπάντεχα γνώριμη στο πρωτότυπο των Αρχαίων Ελληνικών. Δεν χρειάζεται να καταφύγουμε σε αγωνιώδεις αποδείξεις, μας προτρέπει η αρχαία φωνή (*αρχαίος*, όπως σημειώνει κάπου ο Σεφέρης, θα πει αυτός που σηματοδοτεί την εύρωστη αρχή, όχι ο παρωχημένος) και ταυτίζεται, έτσι, με τις πιο σύγχρονες χρονο-λογικές ανησυχίες κινήματων όπως του Μινιμαλισμού, μα και της δικής μας περιδιάβασης της έκθεσης.

Τεχνίτες στηλών, στροφών, και στιγμών: τούτοι οι τεχνίτες είναι εδώ, τους αντιλαμβανόμαστε στη φοβερή τους απουσία, αζεχώριστοι κι αδιόρατοι, γράφει ο Γάλλος φιλόσοφος Jean-Luc Nancy με αφορμή το έργο του On Kawara. Τεχνίτης, πράγματι, στηλών και στιγμιοτύπων, ο Γκάγκας αρθρώνει το δικό του όραμα ως προς το τι θα πει παρόν και δημιουργία.

Αν ο Μινιμαλισμός, γοητευμένος από τον συνεχώς άπιαστο ενεστώτα, βρήκε τις εκφραστικές του οδούς στα γεωμετρικά σχήματα, τις κυβικές φόρμες, τα δομικά υλικά, την επανάληψη, τις ουδέτερες επιφάνειες, και διάλεξε συνειδητά να απαλλαχθεί από τα εννοιολογικά οχήματα της μεταφοράς και του συμβολισμού, ο Γκάγκας ανανεώνει τις τεχνικές του είδους, και πέρα του είδους, εντάσσουν τα πολυσήμαντα κουκούλια στην εικαστική του γλώσσα. Σύμβολο και μη-σύμβολο συγχρόνως, τα κουκούλια καταθέτουν τον μόχθο και την συνεπή δημιουργία. Πρόκειται για τα προϊόντα των μεταξοσκώληκων, η ζωή των οποίων ορίζεται εξ ολοκλήρου από αυστηρά στάδια δημιουργίας. *Κατά την πρώτη ημέρα της εργασίας της η κάμπια γνέθει το γνάφαλο, ένα ακανόνιστο, περιπλεγμένο, επίμηκες κουβάρι, για να στηρίξει πάνω του το βομβύκιο. Κατόπιν, κουνώντας αδιάκοπα το κεφάλι δεξιά-αριστερά, ξετυλίγει από τα σπλάχνα της ένα αδιάρηκτο νήμα, που φτάνει σχεδόν τα χίλια μέτρα σε μήκος, και κείται μέσα στο ωοειδές κουκούλι. Μέσα στο στεγανό κέλυφος, προστατευμένη από τον αέρα και την υγρασία, η κάμπια αποχωρίζεται για τελευταία φορά το δέρμα της και μεταμορφώνεται σε χρυσαλλίδα. Στην κατάσταση αυτή*

θα παραμείνει για δύο ή τρεις εβδομάδες, μέχρις ότου ξεπηδήσει από το βομβύκιο η πεταλούδα, περιγράφει συνερπαρμένος ο Γερμανός W.G.Sebald στο τέλος του μυθιστορήματός του *Οι Δακτύλιοι του Χρόνου*.

Τοποθετημένα πάνω στην κατασκευή που παραπέμπει στην Αγία Τράπεζα, κλεισμένα σε μικρά κουτιά, τα κουκούλια φτιάχνουν ένα άλλο ρολόι, και συνδιαλέγονται με την εκκλησιαστική ερμηνεία της απαρχής. Τοποθετημένα μέσα στις οπές των μαρμάρινων κύβων, μαλακώνουν τρόπον τινά το γλυπτό, ευρύνοντας δραστικά τα όριά του.

Inclusum labor illustrat: Χάρη στον εγκλεισμό μου εργάζομαι και λάμπω με όλη μου την επιθυμία. Αυτό το μότο του μεταξοσκώληκα επινοεί ο Roland Barthes στο δοκίμιό του για την εμπειρία του κινηματογράφου ως τη φαντασμαγορία ενός δεύτερου χρόνου. Ένα γενικότερο θέμα της περιδιάβασής μας στον χώρο είναι ο εγκιβωτισμός, κάποτε ο εγκλεισμός. Κουτιά, κιβώτια, και τετράγωνα οριοθετούν εκ νέου τον χώρο, όχι ώστε να φυλακίσουν μα ώστε, μέσα τους, στον εσωτερικό τους χώρο, να σχηματίσουν με τη σειρά τους τις συνθήκες εκκόλαψης και δημιουργίας. Υπό αυτό το πρίσμα, Ο καλλιτέχνης χρησιμοποιεί τον κενό χώρο, όπως ο Ρώσος γλύπτης Naum Gabo χρησιμοποιεί τον χρόνο και τον χώρο, δηλαδή ως δομικά υλικά τα οποία θα στεγάσουν μέσα τους ύλη, άλλοτε απτή κι άλλοτε ακαθόριστη. Το σιδερένιο γλυπτό έχει αμφίσημα εγκλωβίσει μέσα του γράμματα: πρόκειται για ανήμπορα κι αυθαίρετα στοιχεία που δεν λένε τίποτε μέσα σε ένα κλουβί, ή μήπως αιωρούνται, αυτές οι μονάδες του λόγου, με την υπόσχεση μιας νέας σύνθεσης όταν κι εάν τυχόν τους δοθεί η ώθηση - αν τυχόν υπάρξουν οι κατάλληλες συνθήκες ωρίμανσης;

Πόσους χρόνους μαζί έχει συλλέξει στην έκθεση ο Σαράντης Γκάγκας; Μπορούμε άραγε να φανταστούμε έστω και για λίγο τον πληθυντικό του χρόνου, τις παράλληλες προς αυτόν υφάνσεις; Ναι, εάν προσεγγίσουμε τον χρόνο ως γνώση, φαίνεται να μας λέει ο καλλιτέχνης. Αν ίσως αντιληφθούμε, για ένα λεπτό, το λεπτό νήμα που γνέθουν ακάματα τα φίλεργα πλάσματα όπως αυτό φτάνει ως το παρόν, ξεχωριστό για τον καθένα, εκεί που βρίσκεται το χρυσό κουκούλι.

Μαίρη Καιρίδη,
μεταπτυχιακή φοιτήτρια
Royal College of Art, Λονδίνο